

KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN GÖREV VE YETKİLERİ

12 Eylül 2010 tarihinde yapılan halk oylaması ile halkın yaklaşık % 58'i tarafından kabul edilen Anayasa değişikliği oylaması sonucunda Kamu Denetçiliği Kurumunun (ombudsmanlık) anayasal bir kurum olarak kabulü bir milat sayılmalıdır. Anayasa Mahkemesince vesayetçi bir anlayışla iptal edilen 2006 yılında yapılan yasanın yerine yeni bir yasa hazırlanmaktadır. Bir önceki yazımızda bu konudaki sorulara yanıt vermeye çalıştık. Bu yazıda soruları yanıtlamaya gayret göstereceğiz.

23. Kamu denetçilerinin hangi yetkileri yoktur?

Sahip oldukları çok geniş sorgulama ve araştırma yetkileri ile çelişkili görünse de kamu denetçilerinin, kamusal eleştirisi dışında, zorlama yetkileri bulunmamaktadır. Karar verme, yönetince verilmiş bir kararı ortadan kaldırma veya değiştirme yetkilerinin olmaması kamu denetçilerinin genel niteliğidir.

24. 2006 tarihli Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'na (KDKK-2006) göre, kamu denetçilerinin hangi yetkileri yoktur?

Yapılan başvurulardan; a) Belli bir konuyu içermeyenler, b) Yargı organlarında **görülmemekte olan** veya yargı organlarıncaya **karara bağlanmış** uyuşmazlıklarda denetçilerin yetkisi yoktur. Ayrıca; a) Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler ile re'sen imzaladığı kararlar ve emirler, b) Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, c) Yargı faaliyetlerine ilişkin işlemler ile yargı mensuplarının işlem ve eylemleri ve ç) Türk Silahlı Kuvvetlerinin salt askerî hizmete ilişkin faaliyetleri, Kurumun görev alanı dışındadır.

25. Kamu denetçilerinin medya ile ilişkisi nedir?

Kamu denetçisinin **medya ile aktif ilişkisi vardır**: Kamu denetçisi her başvuru ile tek tek ilgilenir. Özellikle kendi inisiyatifi ile başlattığı araştırmalarda, basında çıkan haberler, televizyon ve radyo programları büyük rol oynar.

Kamu denetçilerinin temel işlevi, yönetimin yurttaşlarla ilişkilerindeki eksik ve yanlışları ortaya koymak, yönetimin yurttaşlara karşı olan kararlarını düzeltmemesi halinde de bunu **Parlamentoya bildirmek ve kamuoyuna açıklamaktır**. Yönetimin hatalarının kamuoyuna bildirilmesi, hak ve özgürlük ihlallerine ve kötü yönetime karşı önlem alınması kamu denetçiliği kurumunu etkin kılan en önemli unsurdur.

Kararlarının sonuçları; eleştirisi, yönetimi daha önceki kararlarını yeniden gözden geçirerek kaldırma veya değiştirmeye ikna, olayları kamu oyuna açıklayarak halkın demokratik denetimini sağlamaktan ibaret olan kamu denetçisi **denetim görevini** yerine getirirken çok geniş yetkiler kullanmaktadır.

Ombudsmanlık kurumunun etkinliği çok büyük ölçüde kamuoyu tarafından varlığının bilinmesine dayanmakta, bu da medyanın gerekli katkıda bulunmasına bağlı bulunmaktadır. Aksi halde yönetimin yanlışlıkları üzerine kamuoyunun dikkatini çekemeyecek ve katılımcı toplumsal denetimi de sağlayamayacaktır. Böylece ombudsman denetiminin tek yaptırımı olan "yanlışlıkları kamuoyunun bilgisine sunma" gerçekleştiremeyecek ve ombudsman denetimi etkinliğini kaybedecektir. Bununla birlikte medyanın, ombudsmanın her türlü faaliyetine ilgi göstermesini de beklememek gerekir. Medyayı en çok ilgilendiren, kamunun dikkatini çekecek örnek olayların yer aldığı **yıllık faaliyet raporları** olmaktadır.

26. Dünyada tek tip kamu denetçiliği var mıdır?

Hayır. Kamu denetçiliği kurumunda önemli olan nokta, her ülkenin kamu denetçisini kendi sosyal ve politik yapısına, hukuksal sistemine, kültürel ve demografik özelliklerine göre uyarlamasıdır. Kamu denetçiliği sistemi, kopya edilmemeli fakat ülke koşullarına uygun bir şekilde tasarlanmalıdır.

27. Kamu denetçiliği kanunu nedir?

Kamu denetçisinin pozisyonu ve fonksiyonları ayrı bir Kamu Denetçiliği Kanunu (Ombudsman Act) ile belirtilmektedir: Kanun ile korunmak, kamu denetçisine görevini yürütürken diğer kurumlarla olan ilişkilerinde büyük destek sağlar. Ör. Kamu denetçiliği Kanununda açık olarak, gerekli her türlü dokümanın ve bilginin kamu görevlileri ve bürokratları tarafından kamu denetçisine sağlanması gerektiği belirtilmelidir.

28. Kamu denetçisi neden yüksek standartlara sahip olmalıdır?

Kamu denetçisi her açıdan yüksek standartlara sahip olmalıdır. Çünkü gerek ilgileneceği vakaların miktarı ve içeriği nedeniyle kaldırması gereken ağır iş yükü, gerekse maruz kalacağı politik ve diğer baskılar nedeniyle Ombudsman; hem hukuka son derece hâkim, kişilik bakımından olgun, her koşul altında tarafsızlığını muhafaza eden, dürüst, görevine bağlı bir insan olmalıdır.

Her ne kadar kamu denetçisi Parlamento tarafından seçilse de, Parlamento'dan veya diğer yüksek seviyeli kurumlardan bağımsız olarak karar verir; hareket eder. Bu bağımsızlık, kamu denetçisinin fikirlerinin tarafsızlığına kamu oyu tarafından duyulan güvenin sarsılmaması açısından önemlidir.

29. Kamu denetçisinin arkasındaki Parlamento desteğinin önemi nedir?

Kamu denetçisi Parlamento tarafından Parlamento'yu temsil etmek üzere seçilmiştir. Kamu denetçiliği kurumunun düzgün çalışması için Parlamento ve kamu denetçisi arasında çok iyi bir iş ilişkisinin varlığı vazgeçilemez bir ön koşuldur. Bu iyi iş ilişkisinin sağlanması büyük miktarda kamu denetçisinin faaliyet gösterdiği anayasal veya yasal çerçeveye dayanır.

Kamu kurumları kamu denetçisi ile işbirliği içindedirler. Burada önemli olan nokta, kamu idaresinin kamu denetçisinin araştırmalarına karşı olumlu bir tutum benimsemesidir.

30. Kamu denetçisi politika ile uğraşabilir mi?

Hayır. Kamu denetçisi **politik olarak tarafsızdır**: Kamu denetçisinin görevini yürütürken her türlü partizanlıktan uzak kalması görevinde başarılı olması için şarttır. Bu yüzden Kamu denetçisinin siyasi partilerle ilişkisi olamaz. Milletvekili veya siyasi nitelikli bir kişi kamu denetçisi olamaz.

31. Kamu denetçisine masrafsızca, kolayca, doğrudan ulaşılabilir mi?

Kamu denetçisine **masrafsızca, kolayca, doğrudan ulaşılabilir**: Kamu denetçisine başvurmak için ücret talep edilemez. Karmaşık bir prosedür aranmaz. şikâyetin nedenini ve ilgili dokümanları içeren bir e-mail, telefon veya mektup yeterlidir. Başvuru şekli diğer mekanizmalara kıyasla çok kolay ve masrafsızdır.

32. Kamu denetçisi her başvuru ile tek tek ilgilenir mi?

Kamu denetçisi **her başvuru ile tek tek ilgilenir**: Kamu denetçisi bir Çikayet asılsız olsa bile, Çikayetçiye cevap vererek neden asılsız olduğunu açıklar veya Çikayet denetim alanı dışında ise, Çikayetçiye başka ne gibi yollara başvurabileceğini açıklar. Her başvuru ile tek tek ilgilenir.

33. Ğsveç Parlamento Ombudsmanının yetkileri nelerdir?

Ğsveç Parlamento Ombudsmanının denetimi alanına; Bütün devlet ve belediye kuruluşları, mercileri ve personeli, Ğsveç Kilisesi, Piskoposları, Rahipleri ve diğer personeli, adliye mahkemeleri veya idare mahkemeleri, askeri birlikler ve denizcilik kuruluşları, Devletin sahip olduğu kamu otoritesi kullanan Çirketler dâhildir. Ğsveç ombudsmanının mahkemeleri denetlemekteki amacı, davaların görüşülmesinin ve karara bağlanmasının **makul bir zaman** içinde, görevlerini suistimal etmeden ve kötüye kullanmadan gerçekleşmesini sağlamaktır.

34. Kamu denetçisi gizli dosyaları inceleyebilir mi?

Kamu denetçisine, yasalarla, dosyaların tamamına girme hakkı verilmiştir. Bu yetki aleyhte verilen kararların öğeleri ile idari gizlilik nedeniyle baçkalarına verilmeyen bilgileri de kapsamaktadır. Kamu denetçisinin soruşturmaları sonucunda yönetime yaptıkları öneriler yönetim tarafından benimsenmezse, zorlama yetkilerinin bulunmaması nedeniyle, olay ve öneriler Parlamenteoya bildirilmekte ve aynı zamanda kamuoyuna açıklanmaktadır. Parlamenteoya bilgi verme ve kamuoyuna açıklama yıllık raporlarla olduğu gibi önemli olaylarda özel raporlar düzenlenerek de yapılmaktadır.

35. Kamu denetçisinin yargı ile ilişkisi nedir?

Kamu denetçisinin yargı ile ilişkileri büyük bir dikkat gerektirmektedir. Kamu denetçisi iğlevleri gereği Yargıç'a yakın bulunmaktadır. Fakat yetkileri ve müdahalelerinin yapısı gereği iğlevi temelden ayrılmaktadır. Kamu denetçisi yargı kurumlarınca çözümlenmesi zorunlu olan ve hukuk temeline dayanan ihtilaflara karışmamaktadır. Ama özgürlük, iyi yönetim (fair government) ve hakkaniyet (equity) adına çözümler önermektedir. Ülkelere göre yargı otoritelerine paralel olarak ya da onların dışındaki Çikâyetleri kabul etmekte, bazen de yargısal yönetimin iğlemlerini denetleyebilme yetkileri gereği yargı yönetimine müdahale edebilmektedir.

36. 2006 tarihli Kamu Denetçiliği Kurumu Yasası'nın amacı nedir?

Kamu Denetçiliği Kurumu, gerçek ve tüzel kişilerin idarenin iğleyiği, her türlü eylem ve iğlemleri ile tutum ve davranışları ile ilgili Çikâyetlerini, 5548 sayılı Kanunda belirtilen diğer hususların yanında **insan haklarına saygı** yönünden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmak amacıyla kurulmuştur. Kurum TBMM Baçkanlığına bağlı olup **kamu tüzel kişiliğini haizdir** ve **özel bütçelidir**.

37. Kamu Denetçiliği Kurumu Yasası'na (2006) göre başdenetçi ve denetçi kimdir, özlük hakları nelerdir? Denetçiler nasıl çalışırlar?

Bağdenetçi ve denetçiler 5 yıllık bir süre için TBMM Genel Kurulunca seçilmektedirler. Bir dönem bağdenetçi veya denetçi olarak görev yapan bir kimse sadece bir dönem daha bağdenetçi veya denetçi seçilebilmektedir.

Bağdenetçi ve denetçilerin görev süreleri beş yıldır. İstifa, ölüm veya görevden alınma gibi herhangi bir nedenle süresi bitmeden görevinden ayrılan Bağdenetçi veya denetçilerin yerine yeni seçilen Bağdenetçi veya denetçinin görev süresi de beş yıldır. Bağdenetçi veya denetçiliğe seçilenlerin görev yaptıkları sürede eski görevleriyle olan ilişkileri kesilir. Ancak kamu görevlisi iken Bağdenetçiliğe veya denetçiliğe seçilenler, memuriyete giriş şartlarını kaybetme dışındaki herhangi bir nedenle görevlerinin sona ermesi, görevden ayrılma isteğinde bulunması veya görev sürelerinin dolması durumunda otuz gün içinde eski kurumlarına başvurularını halinde ilgili bakan veya atamaya yetkili diğer makamlar tarafından mükteseplerine uygun bir kadroya atanırlar. Belirtilen atama yapılırken Bağdenetçi veya denetçilerin Kurumda geçirdikleri süreler makam veya hâkim sınıfından olup da yüksek hâkimlik tazminatını almaya başladıklarıktan sonra seçilenler için yüksek hâkimlik tazminatı ödenmesini gerektiren görevlerde geçmiş olarak değerlendirilir. Bu hükümler, akademik unvanların kazanılmasına ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla üniversitelerden gelen personel hakkında da uygulanır.

Kurula Bağdenetçi, Bağdenetçinin yokluğunda ise Bağdenetçivekili başkanlık eder. Kurul, Bağdenetçinin başkanlığında denetçilerin beşte üçünün katılımı ile toplanır ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar alır. **Başdenetçi**, denetçiler arasında işbirliğini sağlar ve bunların uyumlu çalışmasını gözetir. **Denetçiler**, Kurul halinde incelenmesi gereken konular dışında, Bağdenetçi tarafından görevlendirildikleri konularda tek başlarına çalışırlar ve önerilerde bulunurlar. Kurulca karara bağlanacak konular ile denetçilerin Bağdenetçi tarafından görevlendirilecekleri alanlara ve aralarındaki iş bölümüne ilişkin ilkeler ile bu Kanunun uygulanmasına ilişkin hususlar, Kurulca kabul edilip yürürlüğe konulacak **bir yönetmelikle belirlenir.**

38. Kamu Denetçiliği Kurumu Yasası'na (2006) göre Kurum bağımsız mıdır? Kuruma emir verilebilir mi?

Kanuna göre, hiçbir organ, makam, merci veya kişinin, bağdenetçiye ve denetçilere görevleriyle ilgili olarak emir ve talimat veremez, genelge gönderemez, tavsiye ve telkinde bulunamaz. **Kurumun bağımsızlığı** yasa ile teminat altına alınmıştır. Kurumun inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak istediği bilgi ve belgelerin verilmesi zorunludur. (Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU, Gönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Anabilim dalı, Başbakanlık İnsan Hakları Önceki Başkanı).

Alıntılar (İktibas) Konusunda Açıklamalar

Bu çalışmadan yapılacak alıntılarda (iktibaslarda) 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35'inci maddesinde öngörülen şu şartlara uyulmalıdır: (1) İktibas, bir eserin "bazı cümle ve kıvraklarının" bir başka esere alınmasıyla sınırlı olmalıdır (m.35/1). (2) İktibas, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla yapılmalıdır (m.35/3). (3) İktibas, belli olacak şekilde yapılmalıdır (m.35/5) [Bilimsel yazma kurallarına göre, aynen iktibasların tırnak içinde verilmesi ve iktibasın üç satırdan uzun olması durumunda iktibas edilen satırların girintili paragraf olarak dizilmesi gerekmektedir]. (4) İktibas ister aynen, ister mealen olsun, eserin ve eser sahibinin adı belirtilerek iktibasın kaynağı gösterilmelidir (m.35/5). (5) İktibas edilen kısmın alındığı yer belirtilmelidir (m.35/5).

Ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 18 Şubat 1981 tarih ve E.1980/1, K.1981/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre kararına göre, "iktibas hususunda kullanılan eser sahibinin ve eserinin adı belirtilse bile eser sahibi, haksız rekabet hükümlerine dayanarak Borçlar Kanununun 49. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi halinde manevi tazminat isteyebilir". Bu sayfaya izin almadan link verilebilir. Ancak, bu web sayfası, önceden izin alınmaksızın ne suretle olursa olsun, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, tekrar yayınlanamaz, dağıtılamaz, başka internet sitelerine metin olarak konulamaz.

Yukarıdaki şartlara uygun olarak alıntı yapılırken bu çalışmaya şu şekilde atıf yapılması önerilir:

Fendoğlu Hasan T. "KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMUNUN GÖREV VE YETKİLERİ "
<http://www.hasantahsinfendoğlu.com/> / <http://www.sde.org.tr/> (28.09.2010)